

Rusu Szidónia

Önkéntességi mintázatok az észak-erdélyi és székelyföldi középiskolások körében

Kivonat. Hazánkban az önkéntesség egyre népszerűbb és ezzel egy időben az önkéntes kutatások gyakorisága is viszonylag növekvő tendenciát mutat. Erdélyi magyar középiskolások körében végzett kérdőíves kutatásra alapozva, tanulmányunkban az önkéntességgel mint társadalmi jelenséggel, valamint a hozzá kapcsolódó motivációkkal foglalkozunk. Milyen mintázatok rajzolódnak ki az észak-erdélyi és székelyföldi középiskolások önkéntes tevékenységeiben? Ezek a mintázatok milyen értékek mentén jellemezhetőek, illetve milyen motivációk határozzák meg őket? Kutatásunkban ezekre és hasonló kérdésekre vagyunk kíváncsiak.

Kulcsszavak: önkéntesség, középiskolások, értékek, önkéntes tevékenységek típusai, motivációk

Abstract. Volunteerism Patterns among High School Students from Northern Transylvania and Szeklerland

In our country volunteerism is more and more popular and at the same time volunteer researches are also noticeably increasing. Based on a survey among Hungarian high school students in Transylvania, in our study we are dealing with volunteerism, as a social phenomenon, and the main motivations for these activities. What kind of patterns can be highlighted among the volunteer activities of students in Northern-Transylvania and Szeklerland? What are those values and motives which can define and characterise volunteer work? In our research we are looking to answer these and similar questions.

Keywords: volunteerism, high school students, types of volunteer activities, motivations, values

BEVEZETŐ

Erdélyi magyar középiskolások körében végzett kérdőíves kutatásra alapozva, tanulmányunkban az önkéntességgel mint társadalmi jelenséggel, valamint a hozzá kapcsolódó motivációkkal foglalkozunk.

Kutatásunk során az önkéntességet társadalmi jelenségként, egyfajta tevékenységként definiáljuk, amelyet bizonyos egyének kulturális mintáik mentén, bizonyos típusú tevékenységeket felölelve, eltérő intenzitási fokkal, meghatározott vagy meghatározatlan szervezeti keretek között, különféle motivációkkal végeznek. Kutatásunk célja elsősorban az volt, hogy ezeket a mintázatokat feltárjuk a leíró statisztika módszerei segítségével, másodsorban, hogy feltérképezzük ezen mintázatok társadalmi meghatározottságát a szocio-demográfiai változók mentén.

Az önkéntesség folyamatként való leírásában figyelembe vettük az önkéntesség előzményeit, szervesen összekapcsolódva annak motivációival, magát az önkéntes tevékenységet, valamint az

önkéntesség következményeit. Tanulmányunk legfőképpen az önkéntes tevékenységre, valamint annak motivációira fekteti a hangsúlyt.

A témaválasztás elsősorban személyes preferenciákat követ, a téma iránti érdeklődés, valamint módszertani megfontolások és azon tényszerűség is indokolja, miszerint hazánkban nincsenek széleskörben elterjedve az önkénteskutatások, és így viszonylag új területnek számítanak.

Alacsony mértékű kutatottsága ellenére, a témának romániai viszonylatban is jelentős a szociológiai relevanciája, egyrészt mivel a kérdés társadalmi jelenségként definiálható, kutatható, valamint a munka kiterjesztettségével és a szabadidő növekedésével egyre nagyobb teret kap, presztízse is növekszik, másrészt a 2014 júniusi törvénymódosítás értelmében, hazánkban is szakmai tapasztalatnak számítható az önkéntes tevékenység.

ELMÉLETI KERET

1. Az önkéntesség definíciós kérdései

Az önkéntességet mint társadalmi megnyilvánulási formát, aktivitást és a hozzákapcsolódó magyarázatokat akkor érthetjük meg, ha folyamatként értelmezzük a jelenséget. Az önkéntesség folyamatához hozzákapcsolódnak az azt megelőző motivációk, amelyek meghatározzák magát az önkéntességet, a hozzá kapcsolódó tevékenységi területeket, típusokat, azok intenzitását és gyakoriságát is. A motivációk tükrében így a folyamat második lépése az maga az önkéntes tevékenység. A harmadik lépcsőfok az önkéntes tevékenységből fakadó eredmények, következmények, mind egyéni, mins társadalmi szinten.

Számos definíció alapján, a voluntarizmust megkülönböztetjük a hagyományos értelemben vett munkavégzéstől, amelynek általános feltétele a szerződés alapján fizetett munkabér, az olyan jellegű gyakornokságtól, amely nyilvánvalóan nem szolgálja a gyakornokon kívüli személyek érdekeit, a társadalmi munkától vagy a közmunkától, amelyre értelemszerűen nem jellemző az önkéntesség. Más perspektíva szerint, túllépve a munka fogalmának általános használatától, figyelembe véve a munkavégzés kiterjesztettségét, a „munka triád fogalmát” is használhatjuk. E terminológia különbséget tesz a fizetett és az önkéntes, valamint az önértékű munkavégzés között. Míg az önkéntes munkánál a hangsúly más csoportokra, egyénekre helyeződik, addig az önértékű munka nem mások számára végzett, szubjektív jelentéssel bíró tevékenységnek számít (Hustinx, L. et al., 2003).

A kulcskérdésünk a definíciókat illetően tehát az, hogy milyen feltételeknek kell teljesülniük ahhoz, hogy egy tevékenységet önkéntességnek tekintsünk. Elsősorban annak végzője ezt anyagi ellenszolgáltatás nélkül kell, hogy tegye, viszont a kiadások megtérítése vagy a jelképes fizetés megengedhető.¹ Másodsorban, a cselekvés teljes mértékben önkéntes kell legyen. Harmadsorban az önkéntesség más személyek, csoportok, társadalmi rétegek vagy magának a társadalom

¹ Jelképes fizetség és kiadások alatt olyan költségeket értünk, amelyek az önkéntes feladatának elvégzéséhez szükségesek, annak könnyítésére, jó előmenetelére szolgálnak, mint az útiköltség-térítés, tömegközlekedési bérlet (szerz. megjegyzés).

egészenek a hasznára irányul. Nem számít tehát önkéntességnek a saját vagy a családjunk érdekében végzett tevékenység, annak ellenére, hogy köztudottan az önkéntes számára is pozitív hatással bír (Czike, 2001).

Makro- vagy társadalmi szinten a szakirodalom az önkéntesség szerepét főként annak társadalmi (integráció, kirekesztettség csökkenése), illetve a gazdaságban betöltött szerepe mentén elemzi. A társadalmi, közösségi hasznosság szempontjából mindegy, hogy valaki gyakorlatias, pragmatikus értékek mentén vagy altruista, idealista értékek birtokában önkéntes. Mindkét motivációt valló csoport a közösség fejlődését, ugyanakkor a tudatos és felelős polgárok sorát bővíti. Viszont az önkéntességről mint társadalmi szintű jelenségről, kizárólagosan a modernitás okozta társadalmi változások következtében beszélhetünk, amelynek során e tevékenység is radikális változásokon megy keresztül. A tranzíció legfőképpen a típusváltás terminusaiban ragadható meg. A tradicionális, klasszikus, avagy régi önkéntességtől a modern vagy új önkéntességig (Hustinx, 2001); a kollektív-től az individuálisig (Eckstein, 2001); a tagság-alapútól a program-alapúig (Meijs and Hoogstad, 2001); valamint az intézményesítettől egészen a „self-organized” típusú önkéntességig (Brömme and Strasser, 2001). A következő táblázat jól szemlélteti ezen típusokat, amelyek a szakirodalomban használatos régi, illetve a társadalmi változások nyomán kialakult új fajta voluntarizmus mentén, a felsorolt dimenziók és értelmezési szintek alapján meghatározottak.

1. táblázat. *Önkéntesség típusai különböző szintek és dimenziók mentén*

Szintek	Önkéntesség típusai		Hivatkozás
Idődimenzió	Régi típusú	Új típusú	Hustinx, 2001
Társas dimenzió	Kollektív	Individuális	Eckstein, 2001; Czike, 2001
Szervezettségi szint	Tagság-alapú	Program-alapú	Meijs & Hoogstad, 2001
Intézményesülési szint	Intézményesített; Formális	Self-organized; Nem formális	Brömme & Strasser, 2001; Czike, 2001
Gyakorlatiassági szint	Altruista-idealista	Gyakorlati-pragmatista	Czike & Kuti, 2006
Foglalkozottsági szint	Foglalkoztatási	Nem foglalkoztatási	Czike, 2001
Kiterjesztettség dimenzió	Globális	Lokális	Hustinx, 2001
Térség dimenzió	Belföldi	Külföldi	Czike, 2001

2. Az önkéntesség motivációi

Fényes Hajnalka és Kiss Gabriella (2011) az önkéntesség három fő jegye mellé hozzátartozó egy negyediket is, amely szervesen összekapcsolódik az önkéntesség motivációival: az önkéntest vagy belső (szubjektív, értékorientált) vagy valamiféle külső (instrumentális) motiváció kell, hogy vezérelje, ahhoz, hogy ellenszolgáltatás nélküli tevékenységet végezzen.

Az önkéntesek motivációi különféle dimenziók mentén haladnak. Az önkéntesség motivációival foglalkozó kutatások kezdetei az 1970-es évekre vezethetőek vissza, és ezek az idősebb korosztályt helyezik a középpontba. Manapság az önkéntes kutatásokban a többdimenziós,

multifaktoriális modellt alkalmazzák, amely egyrészt kiszélesíti a vizsgált populációt, másrészt figyelembe veszi az önkéntesség modernitásba beágyazott típusváltozatait is.

Bartal Annamária és munkatársai a 2009-ben zajló mintegy 3000 magyar önkéntes motivációit vizsgáló kutatás során az Esmond-Dunlop-féle Volunteer Motivation Inventory (VMI) skálát ültették át magyarországi környezetbe. A VMI adaptálásakor a skálában használt 10 faktort további három olyan faktorral egészítették ki, mint a kormányzati, valamint az önkormányzati hiányosságok megszüntetésére irányuló szándék és a vallás motivációs faktora. Így e 13 motivációs faktorba sűrített 59 item képezi a skála kérdéseink alapját is. A motivációs faktorok a következők: érték faktor, megértés faktor, szociális interakciók és társadalmi faktor, önvédelem (protektivitás) faktor, karrier, elismertség, reciprocitás, visszahatás (reaktivitás), önmegbecsülés, vallás, kultúra, környezet, helyi önkormányzati és kormányzati hiányok faktorok. A kutatásunk szempontjából az utóbbi két faktort kivettük az elemzésből, mivel úgy gondoltuk, hogy a középiskolások, akik az elemzési egységünket képezik, nem feltétlenül érzékelik azt, hogy a helyi önkormányzati, valamint a politikum által megoldatlan problémákat önkéntes munkával tudnák, akarnák megoldani, és ezáltal pótolnák a kormányzati hiányosságokat.

A kutatás eredményei szerint, a magyarországi önkéntesség erőteljesen szociális értékek, kevésbé társadalmi norma, és egyáltalán nem hitrendszer által vezérelt cselekvésként értelmezhető (Bartal, 2009). A középiskolások önkéntességi hajlandóságát és motivációit felmérő kutatásunkba a Bartal Annamária és munkatársai által kifejlesztett önkéntesmotivációs skálát adaptáltuk, amelynek módszertani vonatkozásai a későbbiekben részletesebb betekintőt nyújtunk.

A KUTATÁS MÓDSZERTANA

Kutatásunk az észak-erdélyi és székelyföldi magyar középiskolások önkéntességi hajlandóságát és önkéntesmotivációit vizsgálta kvantitatív módszereket alkalmazva. A megyei tanfelügyelőségi nyilvántartások alapján, Erdély szinten összeállítottunk egy 1293 iskolai osztályból álló adatbázist, amelyből véletlenszerű mintavétel logikáját követve 80 osztályt választottunk ki. Véletlenszerű mintavételkor figyelembe vettük azt, hogy a kapott minta területileg és az iskola nyelvére legyen reprezentatív. Ennek függvényében, Erdélyt négy területre osztottuk: Székelyföld, Észak-Erdély, Partium és Dél-Erdély. Ugyanakkor figyelembe vettük azt is, hogy a mintába bekerüljenek színmagyar iskolák, valamint kétnyelvű iskolák is. A mintavételi egységet az osztályok, az elemzési egységet pedig maguk a diákok képezik. Vizsgálatunkat végsősoron a Székelyföldre és Észak-Erdélyre korlátoztuk, a minta e két régióra reprezentatív, így az adatfelvételhez e térségekből választottunk ki 51 osztályt.

A kutatás célja részben leíró, részben pedig magyarázó jellegű. Elsősorban általános képet szeretnénk volna alkotni arról, hogy kik a középiskolás önkéntesek, milyen szocio-demográfiai jellemzők és dimenziók alapján írhatók le, ezzel szemben pedig milyen attribútumai vannak a semmilyen önkéntes tevékenységet nem végző középiskolás diákoknak. Ugyanakkor, reflektálva az elméleti vonatkozásokra és előzetes kutatásokra, az önkéntességet leíró elemzések során azt is ki szeretnénk deríteni, hogy a modernizációs folyamat hatása mennyire érződik az önkéntes tevékenységek típusain, valamint az ezekhez kapcsolódó motivációkon.

A legfőbb kutatási kérdés tehát az, hogy kik képezik a középiskoláskorú önkéntesek csoportját, milyen ismérvek mentén differenciálódnak az önkéntes tevékenységet nem végzők csoportjától, mekkora az önkéntes tevékenység intenzitása, valamint az önkéntesek közül ki rendelkezik önkéntestudattal.

A kutatás alapvetően kvantitatív, deduktív logika mentén halad. A hozzákapcsolódó kérdéscsoportok egy kérdőíves panelkutatás részei, amely az önkéntesség és vallásosság mellett, a diákok iskolán kívüli tevékenységeit, nyelvtudását, illetve pályaválasztási terveit méri fel. Adatfelvételi módszerként strukturált kérdőívet használtunk. Az adatfelvétel három fázisban történt, összesen 51 osztály került lekérdezésre, amelyből 16 reál, 11 humán, 8 vokacionális, 12 műszaki profilú középiskolai osztály volt, illetve 4 professzionális, szakiskolai osztály.

A *Középiskolások önkéntességi hajlandóságának* vizsgálatában az 1107 középiskolás diák által kitöltött kérdőív két olyan kérdéscsoportot tartalmazott, amelyeket felhasználtunk az elemzés során:

- Az első rész az önkéntesek szocio-demográfiai adataira kérdez rá, mint: nem, iskola, állandó lakhely, szülők legmagasabb iskolai végzettsége, foglalkozása, munkaerőpiaci helyzete, a családi háttér jellemzői, végül pedig az anyagi háttérre vonatkozó kérdések.
- A kérdőív második része az önkéntességgel kapcsolatos jellemzőkre és motivációkra kérdez rá: az önkéntes tevékenység típusára, formális vagy informális voltára, rendszerességére és motivációira.

Az önkéntes tevékenységekre vonatkozó kérdésnél 26 különböző típusú aktivitást soroltunk fel, amelyeket a következő tevékenységi területeket figyelembe véve hoztunk létre: kulturális, vallási, oktatás-kutatás, szociális-egészségügyi, környezetvédelem, polgári- és jogvédelem, valamint sport-szabadidő tevékenységi területek.

Az önkéntesség motivációira vonatkozó kérdést a Bartal Annamária és munkatársai (2009) által, az Esmond-Dunlop-féle *Volunteer Motivation Inventory*-ből adaptált motivációs skála alapján alakítottunk ki. A 13 faktort és 59 itemet tartalmazó motivációs skálát terjedelmi és egyéb módszertani megfontolásokból 39 itemet tartalmazó skálára csökkentettük.

AZ ADATOK ELEMZÉSE

Összesen 1107 magyar középiskolás diák került be a mintánkba, amely a középiskolás összpopulációval arányos nemi eloszlást követett: a lányok 57,1 százalékos arányban, míg a fiúk 42,9 százalékos arányban vannak reprezentálva. A vizsgált középiskolások 26 százaléka jár kilencedik osztályba, 28,1 százaléka tizedikbe, illetve 22,5 tizenegy, 22 százalék pedig tizenkettedik osztályba. Az osztályprofil szerint a válaszadók közül a legtöbben reál osztályba járnak, humán és professzionális osztályokba a válaszadók egynegyede, teológia profilú osztályba pedig 11,8 százaléka jár. A mintába bekerült diákok több, mint nyolcvan százalékának a szülei együtt élnek. A szülők iskolai végzettségét figyelembe véve, az anya és az apa végzettsége nagyjából ugyanazt az eloszlást követi. Mindkét esetben a legtöbbszörnek mindkét szülője középiskolai végzettséggel és érettségi diplomával rendelkezik. A családi jövedelemmel való elégedettség szubjektív besorolásánál, a válaszadók kevesebb, mint fele (52 százalék) pozitívan ítélte meg családjának jövedelmét a szükségleteikhez mérten, ők a *Meg tudunk vásárolni drágább dolgokat is,*

ha megzorítunk más kiadásokat válaszlehetőséget jelölték be. További 45% jövedelem szempontjából a szükségletekhez mérten, a legfelső kategóriába sorolta magát, azaz *Meg tudunk vásárolni mindent, amire szükségünk van, megzorítások nélkül.*

3. ÖNKÉNTES TEVÉKENYSÉGEK

3.1. A tevékenységek tartalma

A kutatásunkban az önkéntes tevékenységet öt tevékenységi területre bontottuk fel – amelyek később a tevékenységi területekbe tömörített faktorokból is visszatükröződnek, s ezek alapján 26féle önkéntes tevékenységet fogalmaztunk meg (Bartal, 2009). A tevékenységek kiválasztásakor arra törekedtünk, hogy minél több területet lefedjünk, illetve a tevékenységtípusok olyan jellegűek legyenek, hogy azok megfeleljenek az önkéntesség három kritériumának – önkéntes jellegű, anyagi ellenszolgáltatás nélküli, valamint a közös érdekét szolgáló tevékenység. A kutatás során létrehozott tevékenység intenzitási indexet 26 itemből álló skála alapján alakítottuk ki, amelyből adatsűrítés során, faktoranalízis segítségével meghatároztunk öt tevékenységi területet. Az adatok faktorokba való sűrítésekor az egészségvédelem és egészségügyi tevékenységek item nem illeszkedett egyik faktorba sem, így azt kihagytuk a további elemzésből. Az első faktorba a szociális jellegű tevékenységek kerültek, mint az idősök megsegítése, vagy adománygyűjtő kampányban való részvétel, így ez a faktor a *Szociális tevékenységi terület* elnevezést kapta. A második faktor a *Vallási tevékenységi terület* faktora, amelyben gyerektanítói, táborszervezői, illetve vallásos csoportokkal való foglalkozás itemek kerültek. A *Kulturális-szabadidős tevékenységi terület* olyan tevékenységeket foglal magába, mint a hagyományörző programok vagy tánc-csoport szervezése. A negyedik faktor a *Környezetvédelmi aktivista tevékenységi terület* elnevezést kapta, és olyan tevékenység típusokból tevődik össze, amelyek környezetvédelemmel, társadalmi, közösségi aktivizmussal (mint felvonulás, tüntetés) kapcsolatosak. Az ötödik, egyben utolsó faktor a *Politikai tevékenységi terület* faktora, a politikai párt tevékenységében való részvétel és a politikai kampányban való részvétel itemekből áll.

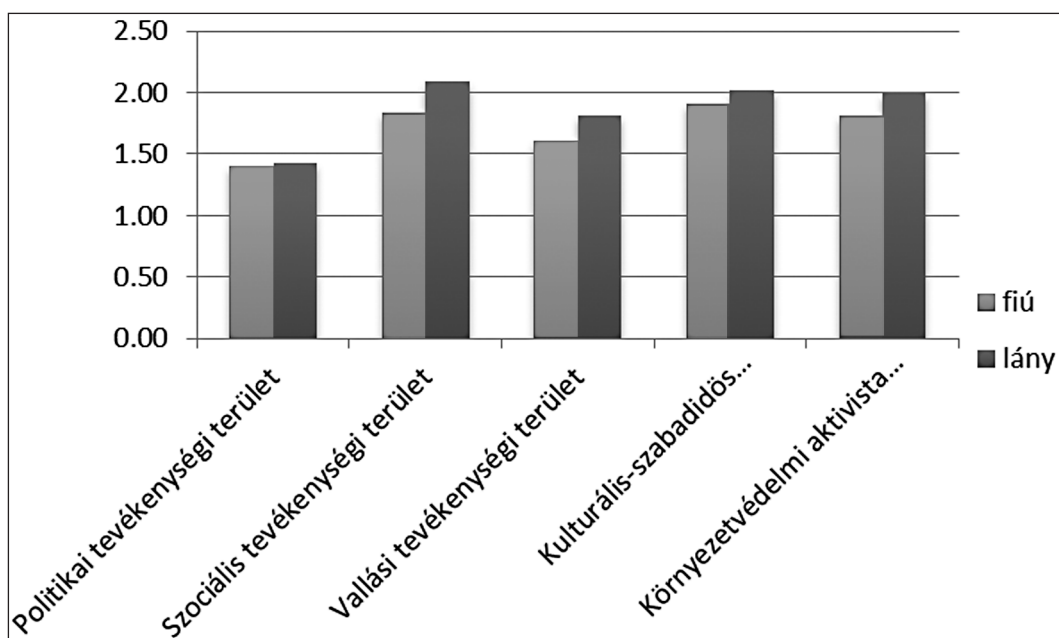
A tevékenységek közül az ifjúsági szervezetben tevékenykedés kapta a legmagasabb átlagpontot ($M=2,42$), ezt követték a karitatív jellegű tevékenységek, mint adakozás, idősök, szegények megsegítése.² A kulturális-szabadidős, valamint a környezetvédelmi aktivista tevékenységek az átlagok rangsorában középtájt helyezkednek el. A legkisebb átlagot kapták a politikai tevékenységek, mint a kampányban ($M=1,52$) vagy a politikai aktivitásban való részvétel ($M=1,33$), valamint a vallási tevékenységek, mint vallásórai gyerektanítói tevékenység ($M=1,60$) és önkéntesség vasárnapi iskolában ($M=1,43$). Tehát a tevékenységek szempontjából a középiskolás önkéntesek inkább a karitatív, szociális jellegű és a szabadidős-kulturális tevékenységeket preferálják, annál kevésbé a politikai és kimondottan vallási jellegűeket.

2 Az adott tevékenységekben való részvétel gyakoriságát, intenzitását egy 1-től 5-ig terjedő Likert skálával mértük, amelyben az 1-es érték azt jelölte, hogy a válaszadó soha nem vett részt az adott tevékenységben, míg az 5-ös érték *Nagyon gyakran résztveszek* választ jelentette. Ezen értékekből számoltunk átlagot az adott tevékenységi területekre, valamint külön tevékenységekre is.

A vizsgálat során a különböző tevékenységi területek faktorainak az átlagait a nem, településtípus és osztályprofil változókkal vetettük össze. Az 1. ábra jól szemlélteti azt, hogy az átlagok a szociális tevékenységeknél a legmagasabbak.

Ebben a faktorban a lányok átlagai ($M=2,09$) a fiúk átlagához ($M=1,84$) képest számottevően magasabbak, illetve szignifikáns a különbség közöttük, ugyanígy a vallási tevékenységi terület, illetve a környezetvédelmi-aktivista terület tekintetében is ($p<0,01$). A politikai tevékenységi területnél a fiúk ($M=1,40$) és lányok ($M=1,43$) átlagai megközelítőleg azonosak, és nincs szignifikáns különbség közöttük.

Az állandó lakhely tekintetében csupán a kulturális-szabadidős tevékenységi terület esetében találtunk szignifikáns ($p<0,01$) különbséget a két változó között.

1. ábra. *Tevékenységi területek eloszlása nemek szerint (átlag)*

A válaszadók osztályprofilonként megközelítőleg hasonló arányban vannak reprezentálva adott tevékenységi területeken. A legtöbben a szociális tevékenységi területen önkénteskednek, összességében legkevesebben pedig a politikai tevékenységi területen. Ugyanakkor, a teológia profilú osztályok, a környezetvédelmi-aktivista tevékenységi területet leszámítva, a legmagasabb arányban jelennek meg, viszont a többi profilhoz képest az eltérés nem olyan mértékű, hogy ezzel mélyebben foglalkoznunk kellene.

4. AZ ÖNKÉNTES TEVÉKENYSÉG INTENZITÁSA

4.1. Tevékenységi indexek kialakítása

Az adatok feldolgozása során kisebb definíciós és értelmezési korlátokba ütköztünk. Az elméleti áttekintés után körvonalazódott definíciós keretbe ágyazva határoztuk meg azt, hogy kiket számítunk a további elemzés során önkéntesnek. Így önkéntesek mindazok, akik anyagi ellenszolgáltatás nélkül, önkéntesen, a széleskörű társadalom vagy bizonyos csoportok javát szolgáló tevékenységet végeznek. Ennek tükrében olyan tevékenységekre kérdeztünk rá, amelyek megfelleltethetők a definíciónkban felsorolt három kritériumnak.

Az önkéntesek csoportjának pontos meghatározása érdekében, háromféle módszer alapján kialakított próbaváltozót hoztunk létre. Az egyik változó megalkotásakor megnéztük azt, hogy a bizonyos önkéntes tevékenységekben való részvétel 1-től 5-ig terjedő Likert-skáláján esetenként melyik volt a maximális érték, amelyet a kitöltő bekarikázott. Ezt követően kvantilisenként öt kategóriába osztottuk az eseteket. Második módszerként létrehoztunk egy tevékenységtípus-indexet, ahol az értékeket sorban duplájára növelve pontoztuk, majd ez alapján hoztunk létre egy intenzitási rangsort, amely az összes tevékenységtípust és változót figyelembe vette, továbbá ezt is kvantilisekbe osztottuk. Harmadik lépésben esetenként megnéztük a tevékenységek gyakoriságának átlagát, s majd ezeket is kategorizáltuk.

A másik irányú megközelítés alapján, külön csoportba osztottuk az önkéntestudattal rendelkező és az önkéntestudattal nem rendelkező középiskolásokat, illetve azokat, akik egyáltalán nem tekinthetők önkéntesnek. Önkéntestudattal rendelkezőknek azokat a válaszadókat tekintettük, akik kérdőívünkben a magukat önkéntesként definiáló egyénekre vonatkozó szűrőkérdéseket is kitöltötték.³ Így az 1108 esetszámból 116 személy egyáltalán nem tekinthető önkéntesnek, 992 személyt önkéntesnek tekintünk, ezek közül pedig 55 százalékának, azaz 609 középiskolásnak van önkéntestudata, a többiek pedig, a maradék 383 eset kisebb-nagyobb intenzitással végez önkéntes munkát, anélkül, hogy önkéntesként definiálná magát.

Az elemzés során tehát a tevékenységintenzitási index alapján öt kategóriát hoztunk létre, s minden olyan személyt, aki minimum egy tevékenységet végzett a múltban vagy végez a jelenben, önkéntesnek tekintettünk. Természetesen, az önkéntesnek tekintett személyek között eltérő lesz a tevékenységek végzésének intenzitása s ennek függvényében önkéntestudatuk, illetve motivációik is, így kategorizálni tudjuk őket különböző változók és dimenziók mentén, valamint meg tudjuk állapítani a különféle intenzitású önkéntes csoportok közötti eltéréseket is. A három módszer között magas korrelációt fedeztünk fel, így, az indikátorok felcserélhetőségének elve alapján, az elemzés további részeiben a tevékenységi indexet használtuk.

4.2. Tevékenységi indexek eloszlása

A következőkben érdemesnek láttuk a kategóriák klasszifikálását, elnevezését is, viszont ahhoz, hogy ez átláthatóvá váljon, szükséges első lépésként ezek eloszlását megtekinteni. Tehát ahogyan az előbbieken említettük, a tevékenységi index alapján létrehoztunk kvantilisenként

3 Ide tartoznak a tevékenység gyakoriságára, szervezetben való önkéntességre, valamint az önkéntességet motiváló tényezőkre vonatkozó kérdések.

öt csoportot. Az elemzésben különválasztottuk azokat, akiknek az intenzitási indexe nulla lett, illetve az adathiányos eseteket, őket értelemszerűen a továbbiakban nem tekintjük önkéntesnek, az 1108-ból 116 ilyen esetünk van.⁴ A többi 992 személyt öt kategóriába osztottuk, és a továbbiakban önkéntesnek tekintjük őket. A legalsó kategóriába 173 személy tartozik, akiknek az intenzitási indexük 2–16 érték közötti, tehát ide bekerültek azok az esetek is, akik az önkéntes tevékenység intenzitását mérő skálán egy második legkisebb értéket adtak egy bizonyos tevékenységhez. A második alsó csoport index értékei 18–30 között mozogtak, míg a középső csoportba tartozók 32–46 közötti értéket vettek fel, az előbbibe 208, míg az utóbbiba 202 személy tartozott. A felső két kategóriában az indexek sorban 207 középiskolásra vonatkozóan 48–68, míg a legfelső csoportban 202 személyre vonatkozóan 70–156 közöttiek voltak. Az alsó csoportba tartozókat tekinthetjük alkalmi önkénteseknek, azok tartoznak ide, akik valamikor a közelmúltban vagy éppen az adatfelvétel időszakában kipróbáltak egy-két tevékenységtípust, legyen ez akár egyszeri önkénteskedés egy nyári táborban vagy éppen az iskola vagy a helyi közösség által szervezett szemétszedési akcióban való részvétel. Ahogy haladunk felfele a rangsorolásban a tevékenységek egyre sokrétűbbek vagy egyre intenzívebbek lesznek a legfelső csoportig, akiket akár kísérletező önkéntesként is klasszifikálhatunk. Az önkéntesség mint szabadidős tevékenység paradigmájában megjelenik a kísérletező modell, amely szerint az önkéntesség szabadidős tevékenységként értékelődik a fiatalok körében, növekszik ennek attraktív jellege, a tevékenységek változatossága, az úgynevezett „forgóajtós önkéntesség” (Hustinx, 2001). Ennek értelmében, ahogy növekszik kategóriánként a tevékenységintenzitási index, úgy halad az alkalmi önkéntességtől a kísérletező, illetve a magasabb gyakorisággal végzett önkéntes tevékenységek fele.

4.3. Tevékenységi indexek társadalomstatistikai jellemzők mentén

Az önkéntesek társadalomstatistikai jellemzőinek vizsgálatakor arra voltunk kíváncsiak, hogy az adott kategóriákhoz tartozókat, s ezzel egyidőben a tevékenységeket adott intenzitással végzőket milyen szocio-demográfiai változók mentén tudjuk leírni. Az elemzéskor a nemet, a településtípusokat, a szülők iskolai végzettségét, valamint az osztályprofilot vettük figyelembe.

⁴ Az indexben 0 értéket kaptak, akik egyáltalán nem végeztek semmilyen típusú tevékenységet, a maradék érték pedig kettesséval növekedett. Így ahhoz, hogy valaki bekerülhessen az önkéntesek legalsó kategóriájába minimum 2 pontot kellett kapjon, ennek függvényében, ha valaki feltehetően minden tevékenységtípusnál a legmagasabb értéket karikázta volna, akkor a maximális értéke 832 pont lett volna.

2. táblázat. Önkéntestevékenységet végzők társadalomstatistikai ismérvek alapján

		Nem önkén- tesek	Alsó kategó- ria	Alsó- közép kategória	Közép kategó- ria	Felső- közép kategória	Felső kategó- ria	Össz.
Nem	Fiú	15,10%	17,50%	20,10%	17,70%	16,40%	13,30%	100%
	Lány	4,90%	14,70%	18,30%	19,10%	20,90%	22,10%	100%
Település típus	Város	8,00%	18,80%	21,50%	18,00%	17,20%	16,60%	100%
	Falu	10,30%	13,60%	17,50%	18,20%	20,80%	19,70%	100%
Anya iskolai végzettsége	Alapfokú	17,10%	14,60%	19,50%	17,10%	13,40%	18,30%	100%
	Középfokú	8,90%	16,80%	17,50%	18,00%	19,30%	19,40%	100%
	Felsőfokú	5,90%	14,90%	23,10%	20,00%	19,20%	16,90%	100%
Apa iskolai végzettsége	Alapfokú	18,50%	9,20%	18,50%	24,60%	12,30%	16,90%	100%
	Középfokú	8,00%	17,60%	18,00%	18,20%	18,90%	19,40%	100%
	Felsőfokú	7,40%	14,90%	21,10%	17,10%	21,10%	18,30%	100%

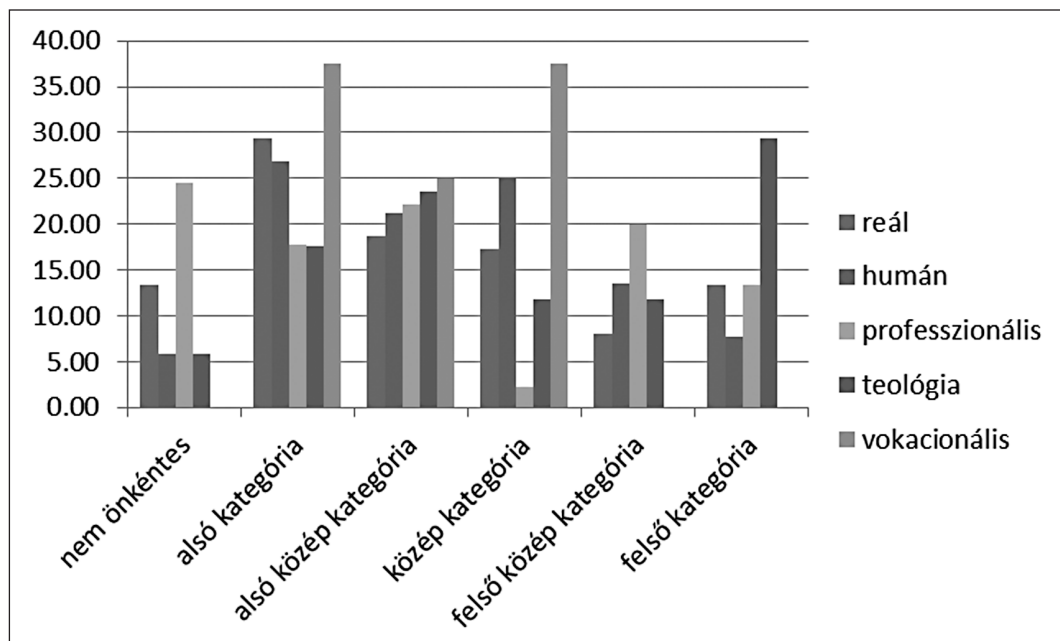
Figyelembe véve külön a fiúk és lányok önkéntestevékenységi indexét, elmondhatjuk, hogy a fiúk 15,10 százaléka nem önkénteskedik, ezzel szemben a lányoknak csupán 4,9 százaléka tartozik ebbe a csoportba. A felső kategóriába pedig a lányok 22,10 százaléka, míg a fiúk 13,30 százaléka tartozik. A nemi eloszlás esetében azt is vizsgáltuk, hogy adott kategóriákban hogyan vannak reprezentálva a fiúk illetve a lányok. A nem önkénteskedők csoportjának 69 százalékát fiúk, míg a maradék 31 százalékot lányok teszik ki. A felső kategóriában ez az arány megcserélődik, hiszen a magas tevékenységintenzitási indexszel rendelkezők 30,35 százalékát fiúk, míg 69,65 százalékát lányok alkotják. E tekintetben elmondhatjuk, hogy a felső kategóriában a lányok magas arányban szerepelnek a fiúkhoz képest.

A településtípus változó esetében elsősorban azt vizsgáltuk, hogy egyes településtípusokon milyen eloszlásban vannak a különböző csoportokba tartozó önkéntesek. Természetesen ebből csupán az derülhet ki, mint ahogyan a 2. táblázatban is láthatjuk, hogy a városiak 8 százaléka nem önkénteskedik, a falusi diákoknak pedig a 10,3 százaléka, valamint a többi kategóriában az eloszlások között nincsenek érdemleges eltérések a településtípus tekintetében. A vidéken vagy a városon élő középiskolások kategóriáinként való eloszlása nem mutatja ki azt, hogy az önkéntességet végzők hol, milyen településtípuson végzik tevékenységeiket.

A szülők iskolai végzettsége tekintetében, mindkét szülő esetében elmondhatjuk, hogy a szülők iskolázottsági szintjének növekedésével csökken a nem önkéntes csoportba tartozó középiskolások száma, magyarul: azok, akiknek szülei középfokú vagy felsőfokú iskolai végzettséggel rendelkeznek, alulreprezentálva jelennek meg a nem önkéntes csoportban. A szülők iskolai végzettségét tekintve, a többi csoportban nincs különösebb eltérés, hasonló arányban vannak reprezentálva az önkéntesek.

A mintánkba bekerültek mind professzionális és műszaki, mind elméleti (reál, humán), vokacionális, valamint teológia osztályok is. Az önkéntes tevékenységek intenzitását figyelembe véve a következő ábrán (2. ábra) jól láthatjuk, hogyan oszlanak el tevékenységintenzitási kategóriáinként. A nem önkéntes kategóriában a professzionális és műszaki osztályok, valamint

a reál profilú osztályok vannak felülreprezentálva. Meglepő módon, az alsó három kategóriában a vokacionális (művészeti és pedagógia) profilú osztályok vannak a legnagyobb százalékban. A legmagasabb intenzitású felső csoportban a teológia osztályok vannak felülreprezentálva. Tehát, a teológia profilú osztályba járó középiskolások intenzívebben és magasabb arányban önkénteskednek a többiekhez képest.

2. ábra. Osztály-profilok eloszlása tevékenység intenzitási kategóriák szerint

5. ÖNKÉNTES TUDAT

Ha az önkéntestudattal rendelkezők (61,4 százalék), illetve az önkéntestudattal nem rendelkezők (38,1 százalék) irányából indulunk ki, akkor a következő eloszlásokat kapjuk: az önkéntestudattal nem rendelkezők 60,06 százalékának alacsony a tevékenységintenzitási indexe, tehát a két alsó kategóriába tartoznak, a legfelső kategóriába mindössze 8,62 százalékuk tartozik. Ezzel szemben, az önkéntestudattal rendelkezők csupán egynegyede (24,79 százalék) tartozik a két alacsony tevékenységi intenzitással rendelkezők csoportjába, míg kicsivel több, mint fele arányban (53 százalék) a két felső kategóriában foglalnak helyet.

Ez alapján elmondhatjuk, hogy az önkéntestudattal rendelkező középiskolások nagyobb intenzitással végeznek különféle önkéntes tevékenységeket, mint önkéntestudattal nem rendelkező társaik, tehát az önkéntes tevékenység intenzitása és az önkéntes tudat összekapcsolódik. Ugyanakkor, külön megvizsgáltuk az önkéntestudattal rendelkezők, illetve az önkéntestudattal nem rendelkezők jellemzőit nemek, önkéntesség gyakorisága, felekezeti hovatartozás dimenziói mentén haladva. A következő táblázat reprezentálja ezek százalékos eloszlását:

3. táblázat. *Önkéntestudattal rendelkezők és önkéntestudattal nem rendelkezők társadalomstatistikai ismérvei*

Változók	Itemek	Nincs önkéntestudata	Van önkéntestudata
Nem	Fiú	43,6% (N=167)	36,5% (N=222)
	Lány	56,4% (N=216)	63,5% (N=386)
Önkéntesség gyakorisága	Hetente	12,50%	16,70%
	Havonta	8,90%	25,30%
	Ritkábban	78,60%	58,00%
Felekezeti hovatartozás	Római katolikus	46,20%	45,20%
	Református	44,80%	42,60%
	Unitárius	8,80%	9,60%
	Egyéb	0,30%	2,60%

Nemek tekintetében mind az önkéntestudattal rendelkezőknél, mind az önkéntestudattal nem rendelkezőknél az eloszlás követi a vizsgált populáció nemek szerinti eloszlását: a teljes minta 41,3 százalékát fiúk, illetve 57,1 százalékát lányok teszik ki. Az önkéntestudattal rendelkezők csoportjában a lányok vannak felülreprezentálva (63,5 százalék).

Azoknak a középiskolásoknak, akiknek nincs önkéntestudatuk, 12,50 százalékuk hetente, 8,9 százalékuk havonta, valamint a döntő többség, azaz 78,60 százalék csak szünidőben vagy annál ritkábban önkénteskedik. Az önkéntestudattal rendelkező középiskolások 16,7 százaléka végez önkéntes munkát heti rendszerességgel, egynegyede havonta egyszer vagy többször, valamint több mint fele, azaz 58 százalékuk csak szünidőben vagy annál ritkábban. A felekezeti hovatartozás szerinti eloszlás szintén követi a teljes minta felekezeti eloszlását. Mind az önkéntestudattal rendelkezőknél, mind az önkéntestudattal nem rendelkezőknél a római katolikusok, illetve a reformátusok vannak felülreprezentálva.

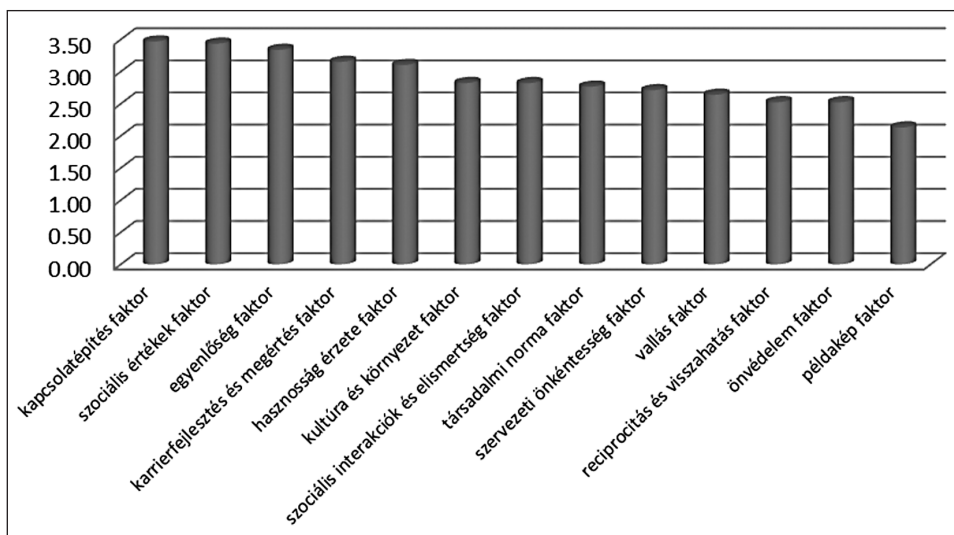
Az önkéntestudattal rendelkezők közül 488-an (44 százalék) barátokkal, baráti körrel vesznek részt a különböző önkéntes tevékenységekben, 27,7 százalékuk bizonyos csoporttal (például osztályközösség, ifjúsági szervezet), 12,2 százalékuk vallásos ifjúsági csoporttal, míg 9,7 százalékuk bizonyos szervezet keretében végzi az önkéntességet. A középiskolások körében legnépszerűbb szervezetek a következők: Caritas (N=19), Cserkészet (N=12), IKE – Ifjúsági Keresztény Egyesület (N=9), Erdélyi Ifjúsági Egyesület (N=7). Azon középiskolások közül, akik bizonyos szervezet keretében végeznek önkéntes tevékenységet, 60 esetben kötöttek az adott szervezettel önkéntesszerződést is.

6. AZ ÖNKÉNTES TEVÉKENYSÉGEK MÖGÖTT ÁLLÓ MOTIVÁCIÓK

Ahogy a szakirodalmi összefoglalásban is említést tettünk róla, többféle modell alkalmazása használatos az önkéntesek motivációinak mérésekor. Kutatásunkban a Bartal Annamária által átdolgozott multifaktoriális VMI-index 59 itemből álló motivációs skálát adaptáltuk. Az

önkéntestevékenységek mögött álló motivációk vizsgálatában ezen modell rövidített változatát alkalmaztuk. A 39 itemből álló motivációs skála átlagpontjai alapján elmondhatjuk, hogy a legnagyobb intenzitású, legfontosabb motivációk sorban a közösségi igény (*Közösségben lehetek másokkal*), az önkéntesség öröm hozadéka (*Számomra öröm önkéntesnek lenni*), a társadalmi tőke kiszélesítése (*Új barátokra tehetek szert*), másokon való segítség (*Így segíteni tudok az emberekben, Fontosnak tartom a szükségben levők megsegítését*). A legkevésbé fontosnak tartott motivációk a példaképek által bemutatott önkéntességi mintához kapcsolódnak és ilyen itemeket ölelnek fel, mint *A példaképeim is önkénteskednek, Családom tagjai között is vannak önkéntesek*; valamint szinten alacsony átlagértékkel az *Én is voltam már hasonló helyzetben* és a *Barátaim, osztálytársaim is felnéznék rám* motivációk helyezkednek el a rangsor végén.

E motivációs itemeket elemzésünk során faktorokba sűrítettük. Tudni kell, hogy az általunk is kialakított és felhasznált többdimenziós modellben a faktorok nem különülnek el szervesen egymástól, illetve adott faktorok több esetben is erősen korrelálnak egymással. Így, amikor a faktorok érvényességéről beszélünk, fontos ezt az tény is szem előtt tartani (Bartal, 2009). Az általunk adaptált motivációs skála 39 itemet tartalmazott, ezek alapján 13 faktorba sűrítettük az adatokat. A kiválasztott 38 változó együttes alkalmassági mutatója a KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) kritérium alapján, ami jelen esetben: 0,948, elmondhatjuk, hogy a változók nagyon jók a faktoranalízisre.⁵ Az itemek a következő faktorokba tömörültek: (1) *karrierfejlesztés és megértés* faktor, (2) *szociális interakciók és elismertség* faktor, (3) *kultúra és környezet* faktor, (4) *szociális értékek* faktor, (5) *kapcsolatépítés* faktor, (6) *vallás* faktor, (7) *társadalmi norma* faktor, (8) *reciprocitás és visszahatás* faktor, (9) *példakép* faktor, (10) *szervezeti önkéntesség* faktor, (11) *hasznosság érzete* faktor, (12) *egyenlőség* faktor, (13) *önvédelem* faktor.

3. ábra. Az önkéntes középiskolások motivációi faktorok átlagai szerint (átlagok)

⁵ *Családom tagjai között is vannak önkéntesek* alkalmazási mutatója alacsony volt, ezért kivettük az elemzésből

A megkérdezett önkéntestudattal rendelkező középiskolás önkéntesek számára a kapcsolat-építést elősegítő motivációk bizonyultak a legfontosabbnak ($M=3,47$). A magas pontszám azt jelzi, hogy a középiskolás fiatalok önkénteskedését a társadalmi tőke kiszélesítése és új, hasznos kapcsolatok, ismeretségek szerzése motiválja. Czike Klára (2001) tanulmányában a fiataloknál szintén a társadalmi tőke növelését, illetve a gyenge kötések létrehozását, a híd szerepét emeli ki mint az önkéntesség legfontosabb szocializációs funkcióit. Esetünkben elsődlegesen nem tudatos tőkenövelésről és a gyenge kötések későbbi karrier során való felhasználásáról beszélünk, hanem inkább baráti kapcsolatok kereséséről, baráti kör bővítéséről.

A második legjelentősebb motiváció – ahogyan számos önkénteskutatásban is megjelenik – a szociális értékek, vagy értékmotiváció ($M=3,44$) által vezérelt önkéntes aktivitás volt.

A magas átlagpontszám azt jelzi, hogy az önkéntest elsősorban a másokon való segítség, a társadalmi szolidaritás, valamint az altruista cselekvések motiválják. Harmadikként az egyenlőség faktor jelenik meg, 3,34-es átlagértékkel, amely arra vonatkozik, hogy az önkéntesek között mindenki egyenlő, illetve a tevékenységek végzése során társadalmi háttérétől függetlenül az egyén új barátokra tehet szert. Negyedikként a karrierfejlesztés és megértés faktor ($M=3,15$) jelenik meg, ami arra vonatkozik, hogy az önkéntesnek fontos a jövőbeni munkája tekintetében a gyakorlati tapasztalatszerzés, valamint azon szervezet működésének megértése, ahol az önkéntes tevékenységét végzi. A következő, a hasznosság érzete faktor magas átlagértéke ($M=3,10$) azt jelzi, hogy az önkéntes középiskolások számára fontos az önbecsülés, az, hogy munkájuk által fontosabbnak, hasznosabbnak érezzék magukat. A kultúra és környezet faktor átlaga ($M=2,82$) azt jelzi, hogy az önkéntest az értékmegőrzés, a kulturális és környezeti értékek fenntartása és ápolása motiválja. A továbbiakban a szociális interakciók és elismertség faktor ($M=2,82$) jelenik meg, amelyben a fő motivációs item a közösségi igény, majd ezt követően a társadalmi norma faktor ($M=2,77$), amely szerint a környezet, a barátok hatása motiválja az egyént az önkéntes tevékenységek végzésére. A szervezeti önkéntesség faktor ($M=2,71$) a szervezeti megismerést és szervezeti elismerést emeli ki mint motivációs tényezőket, viszont ez viszonylag alacsony átlagpontot kapott, mivel az önkéntesek nagytöbbsége nem bizonyos szervezet keretén belül végzi a tevékenységét. A kutatásunk egyik fő irányvonalát és hipotéziseinket figyelembe véve, a vallásosság motivációs itemeket is bevettük a kutatásba, viszont az ezekből kialakított faktor viszonylag alacsony átlagértéket kapott ($M=2,64$), viszont a vallás faktornak a többi faktorhoz képest legmagasabb szórásértéke (St. Dev. 1,17) arra enged következtetni, hogy e változó esetében heterogén csoportról beszélhetünk, így figyelembe véve különböző befolyásoló tényezőket és dimenziókat valószínűsíthető, hogy ezek mentén a vallásosság motivációs faktor arányai is differenciálódnak. A középiskolás önkéntesek számára a három legkevésbé fontos faktor a reciprocitás és visszahatás faktor ($M=2,52$), amely szerint az önkéntest a „jó tett helyében jót várj” szállóige alapelve motiválja, illetve az, hogy tevékenységei által ellensúlyozni tudja rossz cselekedeteit. Az önvédelmi faktor átlaga megegyezik az előbbiével, viszont ez a középiskolások számára nem fontos motivációként jelenik meg, mivel legfőképpen nem azért végeznek önkéntes tevékenységet, hogy ezáltal csökkentsék a saját magukról alkotott és felgyülemlett negatív érzéseket. A legalacsonyabb átlagértéket ($M=2,13$) a példakép faktor kapta, az önkénteseket tehát legkevésbé motiválja az, hogy példaképeik vagy környezetükben élő személyek is végeztek hasonló jellegű aktivitást. Ez annak tudható be, hogy hazánkban, ahogyan a nem fizetett mun-

ka társadalmi presztízse és elismertsége alacsony, úgy az önkéntesség sem örvend túl nagy népszerűségnek (Czike, 2011).

KÖVETKEZTETÉSEK

Az önkéntesség olyan társadalmi cselekvés, amely adott kulturális minták, társadalmi mutatók, motivációk és funkciók mentén értelmezhető, a hozzákapcsolódó tevékenységek intenzitása és eloszlása, valamint azokhoz köthető, azokat befolyásoló motivációk tükrében. A szakirodalom a voluntarizmust olyan önkéntesen végzett tevékenységnek tekinti, amelyért cserébe annak végzője nem fogad el anyagi ellenszolgáltatást, és egyéni hasznán túl, más személyek, társadalmi csoportok, közösség érdekeiben teszi (Czike–Kuti, 2006). Az önkéntességet megkülönböztetjük a hagyományos értelemben vett munkavégzéstől, viszont felfoghatjuk a munka triád részeként is, ahol a hangsúly más csoportokra, egyénekre helyeződik (Hustinx, 2003). Az önkéntességet társadalmi folyamatként is felfoghatjuk, amely felbontható az önkéntes tevékenység motivációira, magára a tevékenységre, illetve annak mikro- és makroszintű következményeire, hasznára is. Kutatásunk során az önkéntesség különböző mintázatok mentén történő leírására törekedtünk, és azok társadalmi meghatározottságának feltérképezésére, továbbá az önkéntes tevékenységet meghatározó motivációk hatásának bemutatására koncentráltunk.

A mintánkba bekerült fiatalok tevékenységeik alapján erőteljesebben szociális tevékenységi területen önkénteskednek, ezt követi a vallási, illetve a környezetvédelmi-aktivista tevékenységi terület. A tevékenységtípusok szerinti eloszlást is figyelembe véve, legmagasabb átlagértékeket, az ifjúsági szervezetben való tevékenység után, az olyan szociális jellegű tevékenységek érték el, mint adakozás, időseken vagy szegényeken való segítség. Az önkéntestudattal rendelkezők csoportjában a lányok vannak felülreprezentálva. Az önkéntestudattal rendelkező középiskolások túlnyomó része csak szünidőben vagy annál ritkábban önkénteskedik, csupán 16,7 százalékuk végez önkéntes munkát heti rendszerességgel. Az önkéntestudattal rendelkező középiskolások 44 százaléka barátokkal, baráti körrel végzi tevékenységeit, illetve kicsivel több, mint egynegyedük valamilyen csoporttal, szervezettel. A legnépszerűbb önkéntesfogadó szervezetek a Caritas, Cserkészlet és az Ifjúsági Keresztény Egyesület. Azon középiskolások közül, akik bizonyos szervezet keretében végeznek önkéntes tevékenységet, 60 esetben kötöttek az adott szervezettel önkéntes szerződést is.

A motivációk tekintetében, a középiskolás önkéntesek számára a kapcsolatépítést elősegítő motivációk bizonyultak a legfontosabbnak ($M=3,47$). Eszerint a középiskolás fiatalok önkénteskedését az új, hasznos és baráti kapcsolatok, ismeretségek szerzése motiválja. Ugyanakkor, második legfontosabb motivációs faktorként itt is a szociális (értékek) faktor jelenik meg. A karrierfejlesztés és megértés motivációi csak negyedik helyet foglalnak el. Teljességében tehát a mintánkban szereplő középiskolásokról nem mondhatjuk el, hogy cselekvésük erősen individualizált és reflexív lenne, inkább az önkéntesség tradicionális, értékvezérelt formája jellemző. Másrészt azt is elmondhatjuk, hogy ezek az értékek és típusok különböző szocio-demográfiai adatok mentén árnyalhatókká válnak, például, míg a fiúk motivációi inkább a társadalmi tőke kiszélesítését erősítik meg, addig a lányok motivációi inkább szociális értékek által vezéreltek.

Természetesen, kutatásunk inkább afféle önkéntes mintázatok megrajzolására való törekvés-ként, kísérletként értelmezhető, és, idő- valamint területi korlátok miatt, nem járja teljesen körül az önkéntesség dimenzióit, illetve nem tudja teljes mértékben körvonalazni az egyes csoportokba tartozó önkénteseket. Viszont a jelenlegi kutatási eredmények számos továbbgondolási lehetőséget, illetve újabb kutatási kérdéseket rejtenek magukban. Az egyik ilyen irányvonal a jelenlegi eredmények tükrében az eddigi kvantitatív elemzések kvalitatív adatgyűjtési technikák segítségével történő árnyalása, kiegészítése. A motivációk mögött rejlő háttérváltozók és dimenziók feltérképezése, illetve a vizsgált minta kiszélesítése, bővítése.

Összességében a középiskolások önkéntességi hajlandóságának és a hozzákapcsolódó motívációknak az elemzésével a hazai önkénteskutatások eredményeihez szerettünk volna hozzájárulni, illetve újabb kutatási területeket feltérképezni az önkéntesség terén.

FORRÁSJEGYZÉK REFERENCES

1. Stebbins, A. R. (1996). *Cultural tourism as serious leisure*. Annals of Tourism Research.
2. Bartal, A. – Kmetty, Z. (2009). *A magyar önkéntesek motivációinak vizsgálata és a Magyar Önkéntesmotivációs Kérdőív (MÖMK) szttenderdizálásának eredményei*. In: Civil Szemle, Évf. 4, 7–30.
3. Beck, U. (1992). *Risk Society: Towards a New Modernity*. In: Sage. London.
4. Beck, U. (2003). *A kockázat-társadalom. Út egy másik modernitásba*. Századvég Politikai Iskola Alapítvány.
5. Beck, U. – Beck-Gernsheim, E. (2002). *Individualization*. In: Sage. London.
6. Brömmel, N. – Strasser, H. (2001). *Divided civil society? The unequal consequences of structural changes in commitment and participation*. In: Politik Und Zeitgeschichte.
7. Caputo, R. K. (2009). *Religious Capital and Intergenerational Transmission of Volunteering as Correlates of Civic Engagement*. Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly.
8. Castells, Manuel (2005). *A hálózati társadalom kialakulása*. Gondolat Könyvkiadó Kft., Budapest.
9. Clary, E. G. – Snyder et al. (1998). *Understanding and assessing the motivations of volunteers: A functional approach*. In: Journal of Personality and Social Psychology, 74, 1516–1530.
10. Clary, E. G. – Snyder, M. (1991). *A functional analysis of altruism and prosocial behavior: The case of volunteerism*. In: M. Clark, Review of personality and social psychology, Vol. 12, 119–148. Newbury Park, CA: Sage.
11. Curtis et al. (2001). *Nation of Joiners: Explaining Voluntary Association Membership in Democratic Societies*. In: American Sociological Review, 66, 783–805.
12. Czike, K. – Kuti, É. (2006). *Önkéntesség, jótékonyág, társadalmi integráció*. Nonprofit Kutatócsoport és Önkéntes Központ Alapítvány. Budapest.
13. Czike, Klára – Bartal, Anna Mária (2005). *Önkéntesek és non-profit szervezetek*. OFA.
14. Czike, Klára (2001). *Önkéntesség számokban*. In: Esély 2001/6.

15. Dekker, P. – Halman, L. (2003). *Volunteering and Values. An Introduction*. In: Dekker, P. – Halman, L. (eds.). *The Values of Volunteering. Cross-Cultural Perspectives*. New York. In: Kluwer Academic-Plenum Publishers.
16. Eckstein, S. (2001). *Community as gift-giving: Collectivistic roots of volunteerism*. *Am. Sociol. Rev.*
17. Esmond, J. (2004). *Booming recruiting: An action research project*. Perth: Volunteering Secretariat, Department for Community Development.
18. Fényes, Hajnalka – Kiss, Gabriella (2011). *2011 – az Önkéntesség Európai Éve. Az önkéntesség társadalmi jelensége és jelentősége*.
19. Fitch, R. T. (1987). *Characteristics and Motivations of College Students Volunteering for Community Service*. In: *Journal of College Student Personnel*, 28, 424–430.
20. Gil, Clary – Mark, Snyder (n. é.). *The Functional Approach to Volunteers' Motivations*.
21. Granovetter, M. (1985). *Economic action and social structure: The problem of embeddedness*. *American Journal of Sociology*, 91, 481–510.
22. Hustinx, L. (2001). *Individualisation and new styles of youth volunteering: An empirical exploration*. In: *Volunt. Action*.
23. Inglehart, R. (1997). *Modernization and Postmodernization: Cultural, Economic and Political Change in 43 Societies*. Princeton University Press, Princeton, NJ.
24. Jackson, E. – Bachmeier, M. – Wood, J. – Craft, E. (1995). *Volunteering and charitable giving: Do religious and associational ties promote helping behavior?* *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*.
25. Lesley – Hustinx et al (2003). *Religion and Volunteering*. Springer International Publishing.
26. Luhmann, N. (1988). *Familiarity, confidence, trust: problems and alternative*. In: Gambetta, D. (Ed). *Trust: Making and Breaking Cooperative Relations*. Oxford, Blackwell.
27. Lukka, P. – Locke, M. (2000). *Faith-based volunteering: Policy and research questions. Paper presented at the National Council for Voluntary Organizations Researching the Voluntary Sector Conference*, Birmingham, UK.
28. Marc, A. Musick – John, Wilson (2007). *Volunteers: A Social Profile (Philanthropic and Nonprofit Studies)*. Indiana University Press. Bloomington.
29. Meijs, L. C. P. M. – Hoogstad, E. (2001). *New ways of managing volunteers: Combining membership management and programme management*. In: *Volunt. Action*.
30. Mutz, G., Kühnlein, I., Klement, C., Janowicz, C. (2000). *On the Way to a New Work Society? Paid Work, Citizen Activities and Eigenarbeit*. In: Munich Institute for Social Sciences, Unpublished manuscript.
31. Omoto, Allen M. et al (1995). *Sustained Helping Without Obligation: Motivation, Loneivity of Service, and Perceived Attitude Change Among AIDS Volunteers*. In: *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 68, No. 4, 671–686.
32. Perpék, Éva (2011). *Az önkéntesség nemzetközi és hazai tendenciái*. In: *Confessio* 35. évf. 2011/1.
33. Pitterman, Lawrence (1973). *The older volunteer: Motivation to work*. Unknown Binding.
34. Ruiter, S. – De Graaf, N. D. (2006). *National Context, Religiosity, and Volunteering: Results from 53 Countries*. *American Sociological Review*.

35. Schulze, G. (2003). A Német Szövetségi Köztársaság kulturális átalakulása. In: Wessely Anna: *A kultúra szociológiája*. Osiris Kiadó, Budapest.
36. Smith, D. Horton (1981). *Altruism, volunteers, and volunteerism*. In: Journal of Voluntary Action Research, 10, 21–36.
37. Taniguchi, H. (2010). *Who are Volunteers in Japan?* Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly.
38. Wilson, John – Janoski, Thomas (1995). *The Contribution of Religion to Volunteer Work*. In: Sociology of Religion 56, 137–152.
39. Yeung, A. B. (2001). *Manifold motives for volunteerism. A study on the motives of the people inspired to volunteer by a Salvation Army advertisement*. In: Journal fur Psychology.